

ఉపనిషత్తులు

విచారణ

కైవల్యోపనిషత్తు

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌశిక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్ష్యు

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదే

గురు గౌరీమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠ్యహ్లాంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీలింగ స్వామి

గురు లాహిరీ మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు హాయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్చుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 1990020047604

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

KAIVALYOPANISHAD

శ్రీవల్క్యోప నిషత్తు.

ప్రాతః స్మరణ.

1. ప్రాతః స్మరామి హృది సంస్కార దాత్మతత్త్వం
సద్వి స్సుఖం పరమహంస గతిం సురీయం ।
యత్స్వప్న జాగర మథాప్త మవేతి నిత్యం
తద్ద్రహ్మ నిష్కళ మహం న చ భూత సంఘః॥
2. ప్రాతర్ఘృణామి మనసా విచసామ గమ్యం
వా ఆ వా విభాన్తి నిఖలా యదనుగ్రహేణ ।
యం నేతి నేతి వచనైర్నిగమా అహో యః
తం దేవ దేవ మజ మమ్యత మాహు రగ్రహః॥
3. ప్రాతర్నమామి తమసః పుమర్కవర్ణం
పూర్ణం ననాతన పదం పురుషోత్త మాఖ్యమ్ ।
యస్మిన్నిదం జగదకేష మఖండ మూర్తా
ర జ్యం భజంగమ ఇతి ప్రతిభాసి తంవై ॥

విజ్ఞప్తి.

చెన్నపురియందు, పూజ్య శ్రీ చిన్మయానంద స్వాములు, కైవల్యోప నిషత్తును పరిచయపరచుచు, శ్రోతలు కొన్ని ఘన ఉపనిషత్తులను శ్రవణముజేసి యున్నారు గనుక, ఈ ఆల్ప ఉపనిషత్తు వారికి ప్రశ్నపత్ర మని భావించి ఇందలి విషయముల వారు విశదీకరించ వలసియుండు నని ఆదేశించిరి. తదను సారము కొన్ని భావముల లిఖించితిని. కాశహస్తి యందలి కైలాసాశ్రమ వాసులగు పూజ్య శ్రీ నిత్యానంద స్వాములు దీనిని జూచి, ముద్రించమని సెలవిచ్చిరి. గీతావాణి సంపాదకులగు పూజ్య శ్రీ రామకృష్ణానంద స్వాములు దీనికి కొన్ని తొలిపలుకుల జేర్చి, పవిత్రత గలిగించియున్నారు. పూజ్య శ్రీ ప్రేమానంద స్వాములు దీనిని ప్రీతితో పరిశీలించగలిగిరి. సద్గురు పరంపరకు చేరిన ఈ మహాత్ములకు స్వాస్థ్యం గ వందనములర్పించి, దీనిని ముముక్షువుల ఎదుట యుంచగలుగు చున్నాను.

కైవల్యోప నిషత్తు అధర్వణవేదమునకు చేరినది. ఇందు ప్రశ్నించు శిష్యుడు, స్వయముగ అనేక మంత్రములను వేదములందు చేర్చగలిగిన అశ్వలాయన మహాబుషి. బోధించు సద్గురువు, జ్ఞానమూలమగు చతుర్ముఖ బ్రహ్మ. విషయమో, శుద్ధ ఆత్మ తత్త్వము. ఇందలి గురుశిష్యుల సంబంధము, కఠోప నిషత్తునందలి నచికేత, యమధర్మరాజులకు సదృశ మైయున్నది. ఇందలి భావనాక్రమము అసదృశము. ఉత్తమాధికారులు వీటిని, పఠించుట, చర్చించుట కాదు; స్మరించి, ధ్యానించి, అనుభవించి, అనందించి, తన్మయుల చేయగలిగి యున్నవి.

సహృదయు లిట్టి ప్రీతి భావముతో దీనిని స్వీకరించగలరని చిన్నపము.

పాకాల }
14-9-1961 }

ఉ. రాధాకృష్ణయ్య,
చిన్నయ సంఘ కార్యదర్శి.

నా ప్రమోద వాక్యాలు.

ఈ కైవల్యోపనిషత్తు సములంగా తెలుగులో వివరించిన శ్రీ ఉ. రాధాకృష్ణయ్యగారు వాకాల చిన్నయ సంఘ సంచాలకులు. ధారత విఖ్యాత జ్ఞాన యజ్ఞ ప్రచారకులైన శ్రీ చిన్నయనంద స్వాములవారి యెడ విశేష భక్తి భావం కలవారు. శ్రీ స్వామి వారిచే జరుపబడు జ్ఞాన యజ్ఞ ప్రచార కార్యక్రమాలలో విరివిగా వాల్గొంటూంటారు. బహుకాలంగా వీరితో నాకు సద్భావపూర్వమైన స్నేహ పరిచయం ఉంది. పవిత్రమైన యీ ఉపనిషత్ ప్రసాదాన్ని తెల్లువారికి పంచిన ఆ పుణ్యాత్మునికి నా అనంత ధన్యవాదాలు.

భోజన సమయాలలో భగవద్గీత పదైదవ అధ్యాయాన్ని పఠించుట నేటికాలం పరిపాటి. వ్రాచిన వైదిక కాలంలో యీ కైవల్యోపనిషత్తును. పఠించే వారట. ఆ విధంగా నిత్యపర నీయమై విరాజిల్లిన ఉపనిషత్తిది. దీని మూర్తి చిన్నదైనా కీర్తి గొప్పది.

మానవ జన్మానికి పరమగమ్యమైన మోక్షాన్ని-బ్రహ్మ ప్రాప్తిని యీ ఉపనిషత్తు సరసంగా సరళంగా సాధన సహితంగా నిరూపించింది.

“నీవు దేవుడవయ్యా” అంటూ లోకంలో ఎవరినైనా ఉపచారంగా పొగడి మనం వానికి తాత్కాలికానందాన్ని కల్గిస్తాము, “ఉపచార వాక్యాలుకాదు; నిజంగా నీవు దేవుడవే” నంటూ ఉపనిషత్తులు నిరూపించి మన నిత్యానంద పూర్ణత్వాన్ని ప్రసాదిస్తాయి.

ఘటాభిమానం వదలితే ఘటాకాశమే మహాకాశం. దేహాభిమానం వదలితే జీవుడే దేవుడు. ముక్తి అంటే మోక్షమంటే, క్రొత్తగా తెచ్చుకొనే వస్తువు కాదు. విడువ దగింది విడిస్తే మోక్షం నిత్య సిద్ధమై ఉంది. మోక్ష మనగా విడుపు. త్యాగంతోనే మోక్షమంటూ యీ ఉపనిషత్తు స్పష్టంచేసింది. “భ్రాంతులుడిగిన బ్రహ్మాంబుబట్ట బయలు”—అన్నాడు వేమన్న. సాలెపురుగు తాను నేసుకొన్న వలలో తాను తగుల్కొకుండా సంచరిస్తుంది. కాని జీవుడలా కాక “స్వమాయయా కల్పితలోకం” లో తాదాత్మ్యంచేంది, స్వప్నంలోవలె జాగ్రదవస్థలో కూడా “సుఖదుఃఖ భోక్త” అయ్యాడు. మనస్సుతోటి తాదాత్మ్యంవదలితే మనస్సాక్షియైన తానే మాయాసాక్షియైన పరబ్రహ్మం. ఈ మహాబోధ యీ ఉపనిషత్తులో చెప్పబడింది.

ఈ ఉపనిషత్తులోని కొన్ని మంత్రాలవంటి మంత్రాలు
అయా ఉపనిషత్తులలోను, భగవద్గీతలోను, ఉన్నాయి.
అంధ్రీకర్త ఆ పోలికలను ఉద్ధరించి ఉదహరించుటలో చూపిన
పరిశ్రమ పొగడ దగింది.

జిజ్ఞాసువులు యీ ఉపనిషత్తును మననంచేసి, ఉప
నిషదుక్తఫలశ్రుతిని ప్రాపింప కల్గుదురంటూ ఆశిస్తాను.
శ్రీ రాధాకృష్ణయ్యగారి సేవారంగం మరింత విస్తారమగు
గాక ! శుభమస్తు.—

మకాం ఓంకార ధ్యానమందిరం

శ్రీ రామకృష్ణానంద

చిత్తూరు.

గీతావాణీ - సంపాదకులు.

26-5-1961.

శ్రీ గురుభ్యోనమః !

ఓం నమోభగతే వాసుదేవాయ !!

కై వ ల్యో ప ని ష త్.

ఓం సహనావతు, సహనాభునక్తు, సహపీర్యం కరవావహై,
తేజస్వినావధీతమస్తు మావిద్విషావహై ॥

ఓం శాంతిః! శాంతిః!! శాంతిః!!!

అఘోర్వలాయనో భగవంతం పరమేష్ఠిన ముపసమేత్స్యోవాచ ।

అఢిహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యాం వరిష్ఠాం ।

సదా సద్భిః సేవ్యమానాం నిగూఢామ్ ।

యయాఽచిరాత్ సర్వ పాపం వ్యపోహ్య

పరాత్పరం పురుషమ్ యాతి విద్వాన్ ॥ (1)

తస్మై సహోవాచ పితామహశ్చ ।

శ్రద్ధా భక్తి ధ్యానయోగాదవైహి ॥ (2)

ఓం. న కర్మణా న ప్రజయా ధనేన

త్యాగేనైకే అమృతత్వ మానశుః ॥

పరేణ నాకం నిహితం గుహాయాం

విభ్రాజతే యద్ యతయోవిశన్తి ॥

వేదాంత విజ్ఞానసునిశ్చితార్థాః

సంన్యాసయోగాద్ యతయః శుద్ధసత్త్వాః ॥

తేబ్రహ్మ లోకేషు పరాంతకాలే

పరామృతాత్పరి ముచ్యన్తి సర్వే ॥ (3)

వివిక్తదేశే చ సుఖాసనస్థః
శించిః సమగ్రీవ శిరః శరీరః ॥

(4)

అత్యాశ్రమస్థః సకలేంద్రియాణి

నిరుధ్య భక్త్యా స్వగురుం ప్రణమ్య
హృత్పుణ్డరీకం విరజం విశుద్ధం
విచిన్త్య మధ్యే విశదం విశోకమ్ ॥

(5)

అచిన్త్య మవ్యక్త మనన్త రూపం

శివం ప్రశాన్త మమృతం బ్రహ్మయోనిమ్ ।

తథాఽఽది మధ్యాన్త విహీన మేకం

విభుం చిదానన్త మరూప మద్భుతమ్ ॥

(6)

ఉమా సహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం

త్రిలోచనం నీలకణ్ఠం ప్రశాన్తమ్ ।

ధ్యాత్వా మునిర్గచ్ఛతి భూత యోనిం

సమన్త సాక్షిం తమసః పరస్తాత్ ॥

(7)

స బ్రహ్మ స శివః సేన్ద్రః సోఽక్షరః పరమః స్వరాత్ ।

స ఏవ విష్ణుః స ప్రాణః స కాలోఽగ్నిః స చన్ద్రమా ॥ (8)

స ఏవ సర్వం యద్ భూతం యచ్ఛ భవ్యం సనాతన్ ॥

జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః పథా విముక్తయే ॥ (9)

సర్వ భూతస్థ మాత్మానం సర్వ భూతాని చాత్మని ।

సంపశ్యన్ బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా ॥ (10)

ఆత్మాన మరణిం కృత్వా ప్రణవం చోత్తరారణిమ్ ।
జ్ఞాన నిర్మథనాభ్యాసాత్ పాశం దహతి పణ్డితః ॥ (11)

స ఏవ మాయా పరిమోహితాత్మా
శరీర మాష్టాయ కరోతి సర్వమ్ ।
స్త్రి యన్న పానాది విచిత్ర భోగైః
స ఏవ జాగ్ర త్పరితృప్తి మేతి ॥ (12)

స్వప్నే స జీవః సుఖదుఃఖ భోక్తా
స్వమాయయా కల్పిత జీవలోకే ।
సుషుప్తి కాలే సకల విలీనే
తమోఽభిభూతః సుఖ రూప మేతి ॥ (13)

పునశ్చ జన్మాంతర కర్మ యోగాత్ స ఏవ స్వపతి ప్రబుద్ధః ।
పురత్రయే క్రిడతి యశ్చ జీవః తతస్తు జాతం సకలం విచిత్రమ్ ॥
ఆధార మానస్త మఖణ్డ బోధం
యస్మిం లయం యాతి పురత్రయం చ ॥ (14)

ఏతస్మా జ్ఞాయతే ప్రాణో మనః సర్వేంద్రియాణి చ
ఖం వాయు ర్జ్ఞోతి రాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ ॥ (15)

య త్వరం బ్రహ్మ సర్వాత్మా విశ్వ న్యాయతినం మహత్ ।
సూక్ష్మా త్సుక్ష్మతరం నిత్యం త్వత్త్వమేవ త్వమేవతత్ ॥ (16)

జాగ్ర త్స్విప్న సుషుప్త్యాది ప్రపంచం యత్ప్రకాశతే ।
తద్ బ్రహ్మ హ మితి జ్ఞాత్వా సర్వ బద్ధైః ప్రముచ్యతే ॥ (17)

త్రిషు ధామసు యద్భోగ్యం భోక్తా భోగశ్చ యద్భవేత్ ।
తేభ్యో విలక్షణః సాక్షీ చిన్మాత్రోఽహం సదాశివః ॥ (18)

మయ్యేవ సకలం జాతం మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
మయి సర్వం లయం యాతి తద్ బ్రహ్మాద్వయ మస్మ్యహమ్ ॥

అణోరణీయా సహమేవ తద్వన్
మహా సహం విశ్వ మహం విచిత్రమ్ ।
పురాతనోఽహం పురుషోఽహమీశో
హిరణ్మయోఽహం శివరూపమస్మి ॥ (20)

అపాణి పాదోఽహ మచిన్త్య శక్తిః
పశ్యా మ్యచక్షుః స శ్రణోమ్యకర్ణః ।
అహం విజానామి వివిక్తరూపో
న చాస్తి వేత్తా మమ చిత్స దాఽహమ్ ॥ (21)

వేదై రనేకై రహమేవ వేద్యో
వేదాన్తకృ ద్వేదవిదేవ చా హమ్ ।
న పుణ్యపాపే మమ నాస్తి నాశో
న జన్మ దేహేన్ద్రియ బుద్ధి రస్తి ॥ (22)

న భూమి రాపో న చ వహ్ని రస్తి
న చానిలోమేఽస్తి న చాంబరం చ ।
ఏవం ఏదిత్వా పరమాత్మరూపం
గుహశయం నిష్కళ మద్వితీయమ్ ॥ (23)

సమస్త సాక్షిం సదస ద్విహీనం

ప్రయాతి శుద్ధం పరమాత్మ రూపమ్ ॥

(24)

ఇతి ప్రథమః ఖణ్డః ।

యః శతద్రుద్రీయమధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి, సురాపా
నాత్పుతో భవతి, బ్రహ్మహత్యా త్పుతో భవతి,
కృత్యాఽకృత్యా త్పుతో భవతి, తస్మా దవిముక్త
మాశ్రితో భవతి ।

అత్యాశ్రమీ సర్వదా సకృద్వా జపేత్ ॥

అనేన జ్ఞాన మాప్నోతి సంసారార్ణవ నాశనమ్
తస్మా దేవంవిది త్వేనం కైవల్యం పద మశ్నుతే
కైవల్యం పదమశ్నుత ఇతి ॥

ఇత్యథర్వ వేదీయా కైవల్యోపనిష త్సమాప్తా ॥

ఓం తత్సత్ .

కై వ ల్యో ప ని ష త్.

ఓం సహనావవతు, సహసాభునక్తు, సహపీర్యం కరవావహై,

తేజస్వినా వధీతమస్తు మా విద్విషావహై ||

ఓం శాంతిః! శాంతిః!! శాంతిః!!!

1. అథాశ్వలాయనో భగవంతం

పరమేష్ఠిన ముపసమేత్స్యోవాచ.

అధీహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యాం వరిష్ఠాం

సదా సద్భిః సేవ్యమానాం నిగూఢామ్.

యయాచిరాత్ సర్వ పాపం వ్యపోహ్య

పరాత్పరం పురుషం యాతి విద్యాన్ ||

అథ = పిమ్మట, అనగా, బ్రహ్మవిద్యబడయుటకు యోగ్యత యొసగు, 1. వివేకము, 2. విరక్తి, 3. శమాది గుణసంపత్తి (శమము, దమము, ఉపరతి, తితిక్ష, శ్రద్ధ, సమాదానము), 4. ముముక్షత్వము, అను లక్షణములను గలిగిన పిమ్మట, అశ్వలాయనుడు, బ్రహ్మదేవుని, (శ్రోత్రీయ బ్రహ్మ నిష్ఠుడగు గురువును) విధిప్రకార మాశ్రయించి, అనగా, వినయవిధేయతలతో, సమిత్పాణియై, ఆశ్రయించి, మర్యాదా పూర్వక స్థానమున నిలచి, అతనికి మెప్పు కలిగించి, తన యోగ్యత నతడు గమనించి, సంశయముల నడుగుమని నెల విచ్చినపుడు, ఇట్లు విన్నవించెను.

హే భగవన్ ! విద్యలందు శ్రేష్ఠమగు బ్రహ్మవిద్యను నాకు బోధించుము. అట్టివిద్యను సత్పురుషులు నిత్యనిరంతరము సేవించుచుండురని వినియన్నాను. అట్టివామరులకు తెలియ నాధ్యముకాని విద్య గనుక, నిది రహస్యమైనది. అనగా సంస్కృత బుద్ధిచే తెలియదగినది. మిక్కిలి సూక్ష్మ విషయము, గనుక రహస్యము. ఆ విద్య నెఱిగిన, అచిరాత్ = కాలవ్యవధిలేక, తత్త్వము, సర్వపాపములు నశించును. వాపములనగా, మనసున కలుగుచుండు దురాలోచనలు, కలతల, కంపముల కలిగించు చింతలు, తొలగును. అనగా పరమ శాంతము చేకూరును.

పరాత్పరం = పరమున కంటే పరము. పరమనగా, మనకు అన్యముగ నుండునది. పరాత్పరం అనగా పరమునకు పరము, మనకు అన్యము గాని, భగవంతుడు. బ్రాహ్మమున వెదకిన దొరకడు. అట్టి, పురుషం = దేహమనబడు పురమును, “నవ ద్వారే పురే దేహే,” అను నవద్వారములతో కూడిన దేహమను పురమును, పరిపూర్ణముగ వ్యాపించి, అధిష్ఠించి, చైతన్యయుతముగ చేయుచుండు పురుషుని, యాతి = పొందుచున్నాడు. విద్వాన్ = జ్ఞాని, బ్రహ్మవిద్యను తెలియగలిగిన జ్ఞాని, ఆ పురుషుని పొందుచున్నాడు.

2. తస్మై స హోవాచ పితామహశ్చ శ్రద్ధా భక్తి ధాన్య యోగా దనైహి ॥

అట్లు వినయపూర్వకముగ తన యభిలాషను వెలిబుచ్చుకొనిన అశ్వలాయనునితో, పితామహః = బ్రహ్మదేవుడు, ఆదిగురువు, ఇట్లు పలికెను. శ్రద్ధ, భక్తి, ధ్యానయోగములతో ఆలకింపుము. శ్రద్ధ, యనగా, శాస్త్రములందు, గురువాక్యములందు, సత్యబుద్ధి కలిగి, బోధపొందుట. భక్తి అనగా, స్వస్వరూప అనుసంధానము. స్వస్వరూపలక్షణభావములందు లోటులేక నిరంతరము వ్యవహరించుట, ధ్యానయోగ మనగా, మనసునందలి చింతలన్నియు మాపి, ఆత్మపరమగు ఏక చింతన కలిగి, ఆ ఏకచింతయు, ఆత్మయందు లగ్నమగుట ధ్యానయోగమగును. ఇట్లు శ్రద్ధ. భక్తి, ధ్యానయోగముల వలన, సుసంపన్నుడై బోధ పొందవలెనని బ్రహ్మదేవుని (గురువుయొక్క) ఆదేశము,— హెచ్చరిక!

3. ఓం. న కర్మణా న ప్రజయా ధనేన

త్యాగేనైకే అమృతత్వ మానశుః ||

ఓం = ప్రణవము. పరబ్రహ్మ నామవాచకము. నిర్గుణ బ్రహ్మమునకు ప్రతీకము. అ. ఉ. మ. లతో కూడి వచ్చు నిశ్శబ్దముతో కలిసి చతుష్పాదమనబడును. శాంతం. శివం, సుదరం, అనబడు పరమాత్మకు నామము గనుక మంగళకరము. ఏకాక్షరమంత్రము. మంత్రరాజము. సర్వ మంత్రములకు మంత్రబల మొసగు తేజో బిందువు. వేద

ములు, ఉపనిషత్తు లుచ్చరించుటకు పూర్వాపరముల స్మరించ వలసిన పరబ్రహ్మ నామము.

కర్మణా + న = కర్మవలనకాదు. కర్మయనగా, యజన, యాజన, అధ్యయన, అధ్యాపన, దాన, ప్రతిగ్రహములు. అనగా, యజ్ఞ, యాగములు, మొదలగు కాయకష్టముల కోర్చి చేయబడు ప్రతికార్యము, జ్యోతిష్టోమాది యాగములు, స్వర్గప్రాప్తిపేక్షించి చేయబడు కార్యములు, పుత్ర కామేష్ఠి. మొదలగు సంతానలాభములకొరకు చేయబడునవి. అశ్వమేధయాగములు, రాజ్య, ధన, లాభముల కోరి చేయబడు కార్యములు. వీటివలన లభించదు. నప్రజయీ = సంతానమువలన చేకూరదు, ప్రజా అనగా సంతానము. పుత్రకామేష్ఠివలన సంతానలాభము కలిగినను, నిది లభించదు. పుత్రులు కలిగినవారెల్ల సుఖపడుచున్నారని రుజువు చేయజాలము. “పుత్రోత్సాహము తండ్రికి, బుత్రుడు జన్మించినపుడే పుట్టదు.” “కొఱగాని కొడుకు పుట్టిన గొఱగామియ కాదు.” గనుక, జన్మించిన వంశము గొప్పదగుట వలన గాని, వంశాభివృద్ధి కలుగుటవలన గాని, లభించదు. ధనేన + న, = ధనము వలన లభించదు. ధనికులకు, ధనాభిలాషులకు దొరకదు. ధనమనగా రాగ ద్వేషముల సమృద్ధితో కూడినదని తెలియవలెను. యజ్ఞ ఫలమువలన ఐహికసంపద, ఆముష్మిక స్వర్గప్రాప్తి కలుగు గాక. రాజ్య లాభమువలన సంపద చేకూరుగాక, ప్రతికర్మవలన మాన

వుడు లాభమును కోరుచున్నాడు. కాని, కర్మవలన నిది దొరకునది కాదు. త్యాగేన, ఏకేన, అమృతత్వమానశః- ఏకేన = ఒకటే మార్గము. అనేక మార్గములులేవు. “అనన్యేనైవ యోగేన”-నిస్సంశయమైన, భ్రమావివర్జితమైన, అనుమానరహిత మార్గము-ఒకటి కలదు.

త్యాగేన.-త్యాగమువలన, లభించును. త్యాగవనగా,- సంక్లంత్యక్త్వా, ఫలంచైవ = సత్యాగః, వేటిని త్యాగము చేయవలెననగా, “యజ్ఞ, దాన, తపః, కర్మ,” యజ్ఞము చేయుటయందు, సంగము, ఫలమును, కూడ, త్యాగము చేయవలెను. నేను యజ్ఞకర్త, ఐశ్వర్యసంపన్నుడను, యజ్ఞము చేయు భాగ్యము నాకు కలిగినది. యజ్ఞము చేయుచున్నాను. ఇతరులు చేయజాలని కార్యము నేను చేయుచున్నాను. నేను జేయు ఈ యజ్ఞమువలన ఫలము కలుగును. స్వర్గము ప్రాప్తించును. చాలకాలము సుఖమున భవించగలను. సంతోషము గ నొండగలను.— అను ఫలా పేక్ష. అటులనే, దానము చేయుటయందు, దానము చేయుచున్నాను. నాకు పుణ్యము కలుగును. తపసు చేయుచున్నాను. పాపములు తొలగును. కర్మ చేయుటయందు, నేను కర్మ చేయుచున్నాను. ఇందుకు ఒక లాభము కలుగ నున్నది.-అను భావములు, అపేక్షలు, తొలగవలెను. వాటిని త్యాగము చేయవలెను. అందువలన

అహంకారము శూన్యమగును. ఆత్మప్రకాశమునకు అవకాశము కలుగును.

అమృత్వమానశుః = అమృత పదవి కలుగును. మృతమనగా నాశము, అంతము. జన్మము కలుగుట, జన్మము వలన మరణము కలుగుట, మరణానంతరము మరల జన్మము కలుగుట, - ఇవి మృతలక్షణములు. ఆత్మజ్ఞానము లేక పోవుట వలన, నేను శరీరము, నేను మేల్కొని యున్నాను. జాగ్రత, స్వప్న, సుషుప్తుల పొందుచున్నాను. సంసారము చేయుచున్నాను. కష్టపడుచున్నాను. సుఖపడుచున్నాను, - అనుట యెల్ల, మృతమునకు చేరినవి. అస్థిరములు. నాశయుక్తములు. ఈ స్థూలశరీరము నేను కాదు. ఇది నాకు దృశ్యము. సూక్ష్మశరీరము నేను కాదు. అది కలిగి పోవుట నాకు తెలియుచున్నది. కారణశరీరము నేను కాదు. అది జ్ఞానము వలన, విచారము వలన లేక పోవుచున్నది. ఈ శరీరత్రయములు, వాటి వలన కలుగు అవస్థాత్రయములు, మృతములు, ఇవి నేను కాదు. వీటిని తెలియు తెలియియే నేను, అని ఎఱుగుట వలన, మృతము అంత్యమై అమృత పదవి కలుగు చున్నది.

3. పరేణ నాకం నిహితం గుహాయాం

బ్రహ్మజతే యద్ యతయో విశన్తి ।

వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థాః

సంన్యాస యోగా ద్యతయః శుద్ధ సత్త్వా

తే బ్రహ్మలోకేషు పరాస్తకాలే
పరామృతాత్ పరిముచ్యంతి సర్వే ||

(ముండకోపనిషత్తు III-2-6.)

నాకం అనగా ఆకాశము, పరేణనాకం-ఎదుట ఇంద్రియ
గోచరమగు ఆకాశమునకు పరమగునది, అనగా హృదయా
కాశమున, ఈశ్వరః సర్వ భూతానాం హృద్దేశేఽర్జున
తిష్ఠతి. గనుక నిహితం = ఉండునట్టి, యున్నదని నిర్ణయించ
బడినట్టి, గుహాయాం = హృదయగుహ యందు, బిభ్రాజతే =
ప్రకాశించుచున్నది. యద్ = ఏదో, అట్టి దానిని,
యతయః = విచారపరులు, వివేకలు, జ్ఞానులు, ఆత్మజ్ఞులు,
విశన్తి = ప్రవేశించుచున్నారు, చేరుచున్నారు. స్వస్వరూప
మని నిర్ణయించుచున్నారు.

వారికి ఆధార మేమి? వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థాః =
వేదాంతమునగల, విశేష జ్ఞానము యొక్క విచార ఫలముగ,
సునిశ్చితార్థాః, చక్కగ, అనుమానమున కాస్పదము లేక,
నిశ్చయ తీర్మానము పొందిన వారు. 'అహం బ్రహ్మస్మి'
యను దృఢ తీర్మానము గలవారు, సన్యాస యోగాత్,
పైన తెలిపిన సన్యాసయోగమును చక్కగ అవలంబించు
వారు, అనగా, కర్మచేయుచున్నను, కర్తృత్వభావము లేక,
కర్మఫలాపేక్ష లేక, యుండగల సన్యాసయోగ సహాయమున,
యతయః = ఆత్మాన్వేషణులు, విచారపరులు, శుద్ధస్త్వాః =

రాజసగుణము, తామసగుణము పూర్తిగ లేని వారు, మలిన
 సత్వము కూడ లేనివారు, శుద్ధ సాత్వికులు. ఆత్మస్వరూపులు,
 తే = వారు, బ్రహ్మలోకేషు = ఆత్మావలోకన తత్పరులు,
 ఆత్మేతరము తెలియనివారు. ఆత్మ ధ్యానమున యుండుట
 వలన, పరాంతకాలే = కాలమునకు పదులగుటవలన, ఆత్మ
 సన్నిధియందు కాలపరిణామము లేదు. కాలము మనః
 కల్పితము. మనోలీనమైన ఆత్మసన్నిధికలుగును గనుక,
 కాలమున కతీతముగ నున్నవారు. (పరాంతకాలే యనగా,
 ప్రళయమని యెంచినను. ప్రళయమనగా, స్థూల, సూక్ష్మ
 శరీరములు తొలగి, సుషుప్తియందు, కారణశరీరమనబడు
 అంధకారప్రళయమునపడుట. అట్టి ప్రళయమున కూడ
 వారు ఆత్మయందే వెలయు చుందురు గనుక, ఆ ప్రళయము
 వారిని బాధింపజాలదు.) పరామృతాత్, విశేషమైన అమృత
 పదవి ననుభవించుచుండుట వలన, పరిముచ్యంతి సర్వే =
 అన్నిటిని, పరిముచ్యంతి, ముచ్యంతి = దాటి పోవుచున్నారు.
 పరిముచ్యంతి = పరిపూర్ణముగ దాటి పోవుచున్నారు. బంధ
 రహితులగుచున్నారు. సర్వే అనగా, త్రికాలములను,
 త్రియవస్థలను, త్రిశరీరములను, త్రిగుణములను, వీటిపలన
 కలుగు సంసారమునుండి విమోచనపొందుచున్నారు. వారిని
 యివి బంధించజాలవు.

శిష్యుడు.—బ్రహ్మ జ్ఞానులట్టి పదవి పొందగలిగినచో,
 పామరులమగు మేము, అట్టి పదవిని పొందలేమా? మాకు

ఉన్నత దశలేదా? తత్త్వమసియని వేదము శాలుపు చున్నది
కదా! మేమా పదవి పొందగల మార్గముండుచో బోధించి
వేడుచున్నాను.

గురువు.—చక్కని విచారపరుడవు. మార్గము శాలుపు
చున్నాను. ఆలకింపుము.

4. వివిక్త దేశే చ సుఖాసన స్థ
శుచిః సమగ్రీవ శిరః శరీరః॥
5. అత్యాశ్రమస్థ సకలేంద్రియాణి
నిరుధ్య భక్త్యా స్వగురుం ప్రణమ్య ॥
హృత్పుష్కరీకం విరజం విశుద్ధం
విచిన్త్య మధ్యే విశదం విశోకమ్ ॥
6. అచిన్త్య మవ్యక్త మనన్త రూపం
శివం ప్రశాన్త మమృతం బ్రహ్మయోనిమ్ ॥
తథాఽఽదిమధ్యాన్త విహీన మేకం
విభుం చిదానన్త మరూప మద్భుతమ్ ॥
7. ఉమా సహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం
త్రిలోచనం నీలకణ్ఠం ప్రశాన్తమ్ ॥
ధ్యాత్వా ముని ర్గచ్ఛతి భూత యోనిం
సమన్త సాక్షిం తమసః పరస్తాత్ ॥

వివిక్తదేశే=నిర్జనప్రదేశమున, ఏకాంత స్థళమున, శుచిః=
కాలకృత్యములు తీర్చి, స్నానముచేసి, శుచియగు వస్త్రముల

ధరించి, సంధ్యావందనాదులచే అతఃకగణ శుచియై, మనసు నందలి మల విక్షేపముల తొలగించు కొని, సుఖాసనస్థ = చేలా జనకు శోత్తరము''లతోకూడిన ఆసనమును ఏర్పరచుకొని, సుఖాసనస్థ = అనుకూలమగు ఆసనము వహించి, (పద్మాసనము, మొదలగువాటిలో, తన శరీరమునకు నొప్పికలుగ జేయని ఆసనము వహించి), సమగ్రీవశిరఃశరీరః = శరీరము, గ్రీవము - మెడ, శిరః - శిరసు, సమః, సమముగనియమించి, (గీత-VI-13) సమంకాయశిరోగ్రీవం ధారయన్న చలంస్థిరః— ఏక స్తంభమువలె, చలించనీయక, నిలువబెట్టి, ధ్యానముచేయ నారంభించవలెను.

అట్లు కూర్చుకొనిన వెనుక, పూర్వవాసనలగు, నేను గృహస్థుని బ్రహ్మచారిని, వానప్రస్థుని, సన్యాసి నను భావముల తొలగించుకొని, ఆశ్రమభావములవదలి. - అత్యాశ్రమస్థః - (అనగా, అన్ని ఆశ్రమవాసులు ప్రయత్నించ గలిగిన అభ్యాసమని భావము.) సకలేంద్రియాణి - ఇంద్రియములు పది, - కర్మేంద్రియములు అయిదు, జ్ఞానేంద్రియములు అయిదు, దశేంద్రియముల సమష్టియగు మనసును, నిరుధ్య = వశపరచుకొని, నియమించి, విచ్ఛలవిడి వ్యవహరింపనీయక, (గీత-VI-12) “తత్రైకాగ్రం మనః కృత్వా యత చిత్తేన్ద్రియ క్రియః”-

స్వగురుం, భక్త్యాప్రణమ్య-స్వగురుం = జ్ఞానబోధచేసిన గురువును స్మరించి, గురువనగా గొప్పది. గురువులకెల్ల మేటి

గురువగు ఆత్మకు, భక్త్యా = స్వస్వరూపాను సంధానము మఱవక, ప్రణమ్య, నమ్రతతో, వినయపూర్వక వందనములర్పించి, నమః = నమమ - 'నాది' అను భావమువదలి, మనసును ఆత్మయందు నిలిపి.

హృత్పూర్ణరీకం మధ్యేవిశదం - పుండరీకం = తెల్ల తామర మొగ్గ, వంటి, హృత్ = హృదయ కమలమున, మధ్యే, “పద్మ కోశ ప్రతీకాశం, హృదయంచాప్యధోముఖం” అను హృదయ కమలమున, “తస్యమధ్యేవహ్నిశిఖా” ఆ హృదయ కమలమున మధ్యే, కేంద్రమున, “నీలతోయదమధ్యస్థాత్ విద్యుల్లేఖేవభాస్వరా,” నల్లని మేఘముల మధ్యమెరయు మెరపు తీగవలె, దేదీప్యమానముగ ప్రకాశించు, జ్ఞానజ్యోతిని, - విరజం, విశుద్ధం, విశోకమ్, విచిన్త్య - రజం - అనగా దుమ్ముమైల, అజ్ఞానము, ఆవరణము. రజోగుణము - ఇవిలేనిది గనుక విరజం, విశుద్ధం = విశేషముగ శుద్ధమై యుండునది. (శుద్ధసత్త్వమ్) విశోకమ్ = శోకము, తమోగుణము. అజ్ఞానలక్షణము. అజ్ఞానమున కచ్చట ఆస్పదము లేదు, గనుక శోకరహితం. విచిన్త్య = విశేషముగ చింతించి, సామాన్య చింతలవలనకాదు. ఎందుకనగా, అది - అచిన్త్యం - చింతించ సాధ్యముకానిది. చింతించునదిమనసు. మనసునకు చింతించు శక్తి యొసగునది ఆత్మచైతన్యము. ఆ చైతన్యమును మనసు కనుగొనుజాలదు. ఆత్మసాన్నిధ్యమున మనసు లీనమగు

చున్నది. అట్లు లీనమగుటయే, విచిత్త్య, విశేషముగ చింతించుట.

అవ్యక్తం.—తెలియరానిది. వ్యక్తములెల్ల ఇంద్రియ గోచరములు. ప్రపంచము - పంచజ్ఞానేంద్రియములద్వారా ఆత్మచైతన్యము పొందిన మనసు బహిర్ముఖమై, ప్రపంచమును తెలియగలుగుచున్నది. ఆత్మ, ఇంద్రియ గోచరము కాదు, గనుక, అవ్యక్తమనబడును.

అనంతరూపం.—ప్రతి రూపమునందు, రూపమునకు అధిష్ఠానమగు ఆత్మశక్తి, అస్తి, భాతి, ప్రియం, అనుభావముల తోనిండి యున్నది గనుక, రూపములెల్ల ఆత్మ. ఆత్మలేక రూపములుండజాలవు. గనుక ఆత్మ అనంతరూపములాయెను.

శివం.—సర్వమంగళకరము.

ప్రశాంతం.—తమోగుణ, రజోగుణరహిత శుద్ధసత్వము గనుక ప్రశాంతం.

అమృతం.—జాగ్రత, స్వప్న, సుషుప్తులకు, స్థూల, సూక్ష్మ, కారణశరీరములకు, జన్మమరణములకు, అతీతము గనుక, అమృతం, నశించు నదికాదు, శాశ్వతము.

బ్రహ్మయోనిమ్.—బ్రహ్మ అనగా సృష్టికర్త, సమష్టి వాసనలరాశి, జన్మ, జన్మాంతరవాసనలకు గర్భము, నిలయము. అన్ని వాసనలచ్చట లయించును. మరల సృష్టిపొంది, వ్యాపించి, వ్యవహరించి, జన్మకారణములగు చున్నవి. గనుక

బ్రహ్మయోనిమ్. — తథాఽఽదిమధ్యాంత విహీనమేకం.
 ఆది = పుట్టుక, మధ్య = ఆస్తిత్వము, అంత్యము = లయించుట
 ఈ మూడు వ్యవహారములకు ఆధారము, అధిష్ఠానము,
 సర్వాధిష్ఠానమగు ఆత్మకు, ఈ పరిణామములు లేవు,

ఏకం. — సర్వదృశ్య ప్రపంచ రూప నామ వికారములకు
 అధిష్ఠానము ఆత్మ. అట్టి ఆత్మ ఒకటి గాని అనేకములు లేవు.
 గనుక ఏకం.

విభం. — నియమించు ప్రభువు. సర్వ వ్యాపి, అతని
 కటాక్షమువలన చరాచరబ్రహ్మాండములు వ్యవహరించు
 చున్నవి. పిండాండ, బ్రహ్మాండముల నియమించు ప్రభువు
 ఆత్మ.

చిత్. — చైతన్య స్వరూపము. జ్ఞానము. సర్వశక్తులకు
 శక్తిత్వమొసగు చైత్యము.

ఆనందమ్. — శుద్ధసత్వము, విరజం, విశోకం, గనుక
 మిగిలియుండునది ఆనందము, ఆనందమే ఆత్మ. ‘ఆనందో
 బ్రహ్మేతి విజానాత్.’

అరూపం. — ఎన్ని రూపములు కనబడుచున్నను, అవి
 ములు అత్యకాదు. రూపములు ప్రకాశించుట కాస్పద
 మొపగునది ఆత్మ. అత్మ అధిష్ఠానమున రూపములు కలిగి,
 మరిగి, పోవుచున్నవి. ఆత్మకు రూపములేదు. అనేకదీపముల
 ప్రజ్వలింపజేయు విద్యుచ్ఛక్తికి రూపములేదు.

అద్భుతం.—ప్రపంచ విషయములందు హాఠియైయుండు మానవులకు ఈ ఆత్మవైభవము విచిత్రముగ, అద్భుతముగ కనబడగలదు.

పరమేశ్వరం.—ఈశించువాడు. ఆజ్ఞచేయు వాడు. నియామకుడు, ఈశ్వరుడు. ఈశ్వరుని నియమించువాడు పరమేశ్వరడు. పరబ్రహ్మము.

ప్రభుం.—పరిపాలించువాడు. రక్షకుడు.

ఉమాసహాయం.—శక్తి సహాయముగల వాడు. ఇచ్చా శక్తి, జ్ఞాన శక్తి, క్రియాశక్తి, వీటితోకూడిన వాడు. ఈ శక్తికే ఉమాయని, బ్రహ్మవిద్యయవి పేర్లుగలవు. ఈ శక్తుల సహాయమువలన, సృష్టి, స్థితి, లయములు కలుగుచున్నవి. ఈ శక్తి ఈర్ష్యరునికి అన్యముగ లేదు. దీని వలననే, జాగ్రత, స్వప్న, సుషుప్తులు, భూత, భవిష్యత్వర్తమానములు, సత్త్వరజస్తమోగుణములు కలుగుచున్నవి. ఈ త్రిపుటిని తెలియునది - త్రినేత్రము - లాయెను.

నీలకంఠం.—నీలమనగా, అగాధము, అగోచరము, ఆద్యందరహితము. జ్ఞానమును సూచించునది. అనగా జ్ఞానకంఠం. ఆజ్ఞానమేత్రిలోచనముల ద్వారా ప్రకాశించుచున్నది.

ప్రశాంతం.—అమనస్కం. చింతావిహీనం. పరిపూర్ణం. కొరత లేని పదవి. జ్ఞానసింధు, అశాంతమున కాస్పదములేదు.

సమస్త సాక్షిం.—భూత, భవిష్యత్తు, వర్తమానములకు, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులకు, సత్త్వరజోతమసులకు, జన్మమరణ

ములకు సాక్షి. అధిష్ఠానము, మూలాధారము. సాక్షి, అనగా, వ్యవహారములందు పాల్గొనక, పక్షపాతియు వహించక, గమనించువాడు.

భూతయోని.-సర్వభూతములు, ప్రళయానంతరము ఆశ్రయించు మూలాధారము. సర్వభూతములు పుట్టుటకు మూలము, నిలయము. అట్టి ప్రభువును-ధ్యాత్వా-ధ్యానించుటవలన, ఏకైక చింతాయుక్తుడై, స్వస్వరూపాను సంధానము కలిగియుండుటవలన' మునిః-మననశీలవాన్, ధాన్యము చేయు యోగి, తమసః పరస్తాత్ గచ్ఛతి.-అజ్ఞానమునకు, అవిద్యకు పరమగు జ్ఞానస్వరూపమును, జ్ఞానపదవిని పొందును.

ఆత్మపదవి పొందినవెనుక అతని స్వరూపమెట్లుండును?

8. స బ్రహ్మ స శివః సేంద్రః

సోఽక్షరః పరమః స్వరాట్ ।

స ఏవ విష్ణుః స ప్రాణః

స కాలోఽగ్నిః స చంద్రమాః ॥

స బ్రహ్మ- అతడు సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మ, జగత్ వ్యవహారమును సృష్టించి, సంసార చక్రమును కలిగించుచున్నాడు. సశివః = అతడు మంగళకరమగు లయమును కలిగించుచున్నాడు. సుషుప్తి యను ప్రళయమున సర్వమును లయింపజేసి, దుఃఖముల నివారించుచున్నాడు. సేంద్రః = సర్వాణి

ఇంద్రియాణి రాజః ఇంద్రః, ఇంద్రియములకు ప్రభువై విషయానుభవముల కలిగించు చున్నాడు. సోఽక్షరః.-క్షరమనగా నాశము. అతడు నాశము లేని వాడు. పరిణామముల నెల్ల తెలియు చున్నాడు.

పరమః = అన్ని అనుభవములకు పరుడు. అంటని వాడు. సంబంధపడని వాడు.

స్వరాత్ = తనకు తానే ప్రభువు. అతనిని నియమించు ప్రభువు వేరులేడు.

స ఏవ విష్ణుః = అతడేవిష్ణువు. సర్వవ్యాపి. చరాచర జగత్తు నంతయు వ్యాపించి యున్నాడు.

సప్రాణః = ప్రాణమనగా, శ్వాసనిశ్వాసముల వాయువు కాదు. ఈ శరీరమును చైతన్య యుతము చేయుచుండు శక్తి. ఆ శక్తి లోపించినచో, ప్రాణము పోయెను, దేహమందలి పురుషుడు తొలగిపోయె నని యెంచబడును. అప్పుడు దేహము శవమగుచున్నది.

స కాలః.-ఆయుసు నిర్ణయించువాడు. త్రికాలము లతని యధీనములు.

అగ్నిః = వైశ్వానరుడు. (గీతా XV-14). “అహం వైశ్వానరోభూత్వా ప్రాణినాం దేహమాశ్రితః, ప్రాణాఽపాన సమాయుక్త కః పచామ్యన్నం చతుర్విధం” అగ్ని స్వరూపము ధరించి, దేహమందలి ఆహారమును పచనము గావించి, దేహమునకు ఉష్ణత్వమొసగు వైశ్వానరుడు.

స చంద్రమాః = అతడే మనసు రూపమున, వివిధ శరీరములలో వివిధ సంకల్ప వికల్పములు కలిగించు చున్నాడు.

9. స ఏవ సర్వం యద్భూతం
యచ్చ భవ్యం సనాతనమ్ ।
జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి
నాన్యః పథా విముక్తయే ॥

స ఏవ సర్వం = చరాచర బ్రహ్మాండమంతయు అతడే. జగత్తంతయు బ్రహ్మ మయం. ఇపుడుండునవే కావు. యద్భూతం, యచ్చభవ్యం-ఇదివరకు పుట్టి గిట్టి నవి. ఇక పుట్ట బోవు నవి.

సనాతనమ్.-ఇన్నిరూపనామములు పుట్టి గిట్టు చుండినను, అతడు నిత్యనిరంతరము శాశ్వతముగ, ప్రతిప్రాణియందున్నాడు. అవిచ్ఛిన్నముగ నున్నాడు.

తం జ్ఞాత్వా.-అట్టివాని నిజతత్త్వము తెలిసినచో, మృత్యుమత్యేతి-మృత్యుం + అతి + ఏతి. మృత్యువును అతి క్రమించుచున్నారు. అనగా, అట్టి జ్ఞానులకు మరణభీతి యుండదు. వారు నిత్యు లగున్నారు. నాన్యః పథా విముక్తయే = అజ్ఞానజన్య దేహబంధములు, సంసారపాశములు తొలగుటకు వేరుమార్గము లేదు.

10. సర్వ భూతస్థమాత్మానం
 సర్వ భూతాని చాత్మని ।
 సంపశ్యన్ బ్రహ్మపరమం
 యాతి నాఽన్యేన హేతునా ॥

సర్వభూతస్థమాత్మానం, సర్వభూతానిచాత్మని = గీతా VI-29 తెలుపు విషయమునే ఇచట తెలుపబడుచున్నది. సర్వభూతములందు, “అస్తి, భాతి, ప్రియం,” అను లక్షణము లతో కూడియున్న ఆత్మను, ఆత్మ తన విశ్వవిలాసమునందు, జీవరాసులరూపమున చైతన్యయుతమై సంచరించ గలుగుటను, సంపశ్యన్ = సమ్యక్ + పశ్యన్, చక్కగా నెఱిగి, విజ్ఞాన విమర్శవలన తెలిసి, పరమంబ్రహ్మ = పరమాత్మను, పురుషోత్తముని, యాతి = పొందుచున్నాడు. నాఽన్యేన హేతునా = వేరు ఉపాయమువలన కాదు. వేరుమార్గములేదు.

11. ఆత్మానమరణిం కృత్వా
 ప్రణవం చోత్త రారణిమ్ ।
 జ్ఞాననిర్మ ధనాభ్యాసాత్
 పాశం దహతి పణ్డితః ॥

ఆత్మానం = మనసును, అరణిం = యజ్ఞములందు అగ్నిని కలిగించుట కుపయోగించబడు క్రింది కొయ్యతుండుగను, కృత్వా = సంకల్పించుకొని, ప్రణవం = ఓంకారప్రణవమంత్రమును, చ = జతపరచి, ఉత్తరారణిం = చిలుకుట కుపయో

గించబడు కవ్యముగను పంకల్పించుకొని, జ్ఞాననిర్మథనా
భ్యాసాత్ = చిలుకుటయను జ్ఞానాభ్యాసమునలన, నిరంతర
ధ్యానమను ప్రయాసవలన, పణ్డితః = పూర్ణజ్ఞాని, పాశం =
సంసారమనబడు అజ్ఞాన పాశములను, దహతి = కాల్చివేయు
చున్నాడు. బంధరహితుడగుచున్నాడు. మోక్షము పొందు
చున్నాడు.

ఈ బంధము లెట్లు కలిగినవి?

12. స ఏవ మాయా పరిమోహితాత్మా

శరీరమాస్థాయకరోతీసర్వమ్ ||

స్త్రీయన్న పానాది విచిత్రభోగైః

స ఏవ జాగ్రత్పరి తృప్తిమేతి ||

స, ఏవ = ఆపరమ్యాయే, మాయా పరిమోహితాత్మా =
మాయ అను అవిద్యవలన, మిక్కిలి మోహింపఁబడి, జీవుడని
భ్రమించుచు, శరీరమాస్థాయ = శరీరమును స్థానముగ చేసు
కొని, శరీరమున నివసించుచు, సర్వమ్ కరోతి = అన్ని కార్యములు
చేయుచున్నాడు. ఏ కార్యముల నగా, స్త్రీ = పురుషుడు
స్త్రీయందు సుఖమున్నదని, స్త్రీ పురుషునియందు సుఖమున్న
దని, భోగముల ననుభవించుచు, అన్న పానాది విచిత్రభోగైః =
అన్నము, పానము, మొదలగు అనేకవిధ భోగముల వివిధ
రీతుల ననుభవించుచు, సుఖపడుచున్నానని భ్రమించుచు,
అవిలేకున్న దుఃఖపడుచు, స ఏవః = జీవుడనబడు ఆ పర

మాతృయే, జాగ్రత్పరితృప్తిమేతి=స్వప్నములందు భయముల ననుభవించుచు, సుషుప్తియందు వ్యవహార శూన్యమై, ప్రళయ మావరించగా, పూర్వవాసనలబలమువలన జాగ్రత్త పొందినవాడై, స్వప్నములన్నియు తొలగుటచే, తన యునికి యందున్నానని, యెఱిగి, స్వప్న, సుషుప్తులు తన కన్యమని, వాటితో తనకెట్టి బాధలు కలుగలేదని, అధిక తృప్తి ననుభవించుచున్నాడు.

స్వప్న, సుషుప్తు లెట్లు కలుగుచున్నవి ?

13. స్వప్నే స జీవః సుఖదుఃఖ భోక్తా

స్వమాయయాకల్పిత జీవణోక్తే ।

సుషుప్తి కాలే సకలే విగ్రహే

తమోఽభిభూతః సుఖరూపమేతి ॥

సః=ఆపరమాత్మ యే, జీవః=జీవభావముపొంది, స్వప్నే=స్వప్నమున, నిదురయందుత్పన్నమైన, సుఖదుఃఖ భోక్తా=సుఖముల, దుఃఖముల ననుభవించు వాడగుచున్నాడు. ఆ సుఖదుఃఖములు నిజముగ లేవు. మనఃకల్పితములు. స్వమాయయా=తనయొక్క జ్ఞానము, నిద్రామత్తువలన మరుగు పడగా, అవిద్య యను మాయాశక్తి ఆనరించగా, తత్ఫలితముగ, కల్పిత జీవణోక్తే=మనోసకల్పమువలన తానుగా కల్పించుకొనిన స్వప్న జీవణోకమును తెలియుచున్నాడు. అనుభవించు చున్నాడు. సుషుప్తికాలే=సుషుప్తి, అను

నిద్రపూర్తిగ ఆవరించగా, మనసు లయముపొందగా, జ్ఞాన ప్రకాశము లేకపోగా, ప్రళయము కలుగగా, స క లే విలీనే = అన్నివిధ అనుభవములు, భావములు, ద్వంద్వములు, సుఖ దుఃఖములు తెలియకపోగా, తమోఽభి భూతః = అజ్ఞానమును దట్టపు ప్రళయచీకటి క్రమ్ము కొనగా, సుఖరూపమేఽతన నిజరూపమగు సుఖమును, ఆనందస్థితిని పొందుచున్నాడు. ఆత్మ, సత్తు, చిత్తు ఆనంద స్వరూపము. ఆనందోబ్రహ్మ. అట్టి ఆనందమును సుఖమును తాననుభవించుచున్నాడు. కాని, పరికించగల బుద్ధి వ్యవహారములణిగిపోయి యుండుటవలన, తన నిజసుఖస్వరూప మును తాను తెలియలేకున్నాడు.

అటులయినచో, మరల జాగ్రతావస్థ ఏల కలగుచున్నది?

14. పునశ్చ జన్మాంతర కర్మ యోగాత్

స ఏవ జీవః స్వపితి ప్రబుద్ధః

పురత్రయే క్షీడతి యశ్చ జీవః

తతస్తు జాతం సకలం విచిత్రమ్

ఆధారమానస్తమఖణ్డాబోధం

యస్మింల్లయం యాతి పురత్రయం చ ॥

పునః + చ = మరల కూడ, ఎన్ని పర్యాయము లీ అనుభవములు పొందుచుండినను, విసుగులేక, జన్మాంతరకర్మ యోగాత్ = జన్మ జన్మాంతర సంచిత కర్మఫలనియమానుసారమున, స ఏవ జీవః = ఆ పరమాత్మయే, జీవభావము

వదలలేక, స్వపితి=సుమత్తినుండి, జారి, స్వప్నములు పొందుచు, మరల, ప్రబుద్ధులు=జాగ్రత్తావస్థ పొందుచున్నాడు.

పురత్రయే=మూడు పురములగు, స్థూల, సూక్ష్మ, కారణశరీరములందు, యు=ఎవడు, చ=నిరంతరము, జీవ=ఆ జీవుడు, తతః=అచ్చటచ్చటి, ఈ వేరువేరు శరీరములలో, జాతం=కలుగుచుండు, విచిత్రమ్=విశేష చిత్రములైన, సకలం=అనుభవముల నెల్ల క్రీడతి=ప్రీతితో రమించుచున్నాడు. ఇవి దుఃఖరూపములని యెంచక, సుఖములని తలచి, సంతోషపడుచున్నాడు. వీటిని వదలలేకున్నాడు. వీటిని వదలిన సుఖములేదని యెంచుచున్నాడు. ఆధార మానస్త మఖణ్ణబోధం=నిజము విచారించినచో, తన స్వరూప మెట్టిదనిన, ఈ క్రీడలకు, ఈ విచిత్ర అనుభవముల కెల్ల తాను ఆధారము. తన ఆధారము లేకున్న ఇవెల్లకూలి పోవును. మరియు, తాను అఖండా నందము. తన ఆనంద స్వరూపమున కొరత ఎన్నటికిని లేదు. దుఃఖమున కాస్పదములేదు. ఈ సుఖములను, దుఃఖములను తెలియు తెలివియే తాను, అఖణ్ణబోధం. అన్నిటికి అధిష్ఠానము. చ=మరియు, యస్మిం=ఎచ్చట, పురత్రయం=ఈ స్థూల, సూక్ష్మ, కారణశరీరములు, లయం=అణగిపోవుట, యాతి=పొందుచున్నదో, అట్టి, అధిష్ఠానమతడు. నేను జీవుడు, కేవల పరాధీనుడననిహీన భావము పొందుచున్నాడు.

జీవుడే పరమాత్మయైనచో, ఈ విశ్వమునంతయు సత
జెట్లు సృష్టించెను ?

15. ఏ తస్మాజ్ఞాయ తే ప్రాణో
మనః స ర్చేంద్రియాణి చ
ఖం వాయు ర్జ్యోతిరాపః
పృథ్వీ విశ్వస్య ధారణీ ||

ఈ మంత్రము, ముండకోపనిషత్తునందు (II-1-3)

వెలయుచున్నది. ఏతస్మాజ్ఞాయ తే ప్రాణః = అతడు తన
స్వస్వరూప జ్ఞానము కోలుపోవుటవలన, జీవభావము పొందుట
వలన, అతని అధిష్ఠానముచేత, ఈ మృణ్మయ దేహమున
చేతనము కనబడుచున్నది. అది యే ప్రాణ మనబడును.
ప్రాణము పోయిన దనగా అతని అధిష్ఠానము తొలగినది యని
భావము. అప్పుడు ఈ శరీరము శవమని యెంచబడును. అతని
అధిష్ఠానము వలన కలిగిన ప్రాణమున సంకల్పశక్తి కలిగెను.
అనగా, మనసు ఏర్పడెను. మనసు వలన, జ్ఞానేంద్రియములు
అయిదు, కర్మేంద్రియము లైదు, ఏర్పడెను. కర్ణములు,
చర్మము, నేత్రములు, జిహ్వ నాసిక, ఇవి జ్ఞానేంద్రియములు.
వినుట, స్పర్శించుట, చూచుట, రుచిగనుట, వాసన
తెలియుట, వీటి కార్యములు. శబ్దము, స్పర్శ, రూపము,
రసము, గంధము, వీటి విషయములు. ఆకాశము, వాయువు,
అగ్ని, జలము, పృథ్వీ, ఈ విషయములకు మహాభూతములు.
వీటితో విశ్వబ్రహ్మాండ మంతయు నిండియున్నది. ఈ విశ్వ

బ్రహ్మాండమున కంతయు, ఆదికారణము, ఆధారము, అధిష్ఠానముగ నుండునది, జీవభావముతో నొదిగియుండు పరమాత్మ. గీతా XV-9. “శ్రోత్రం చక్షుః స్పర్శనం చ రసనం ఘ్రాణమేవ చ, అధిష్ఠాయ మనశ్చాయం విషయానుపసేవతే,” అని తెలుపబడినది.

‘తత్త్వమసి’ ఆ పరబ్రహ్మమే నీవు అను వేదము నందలి మహావాక్యమును గురువు ఇక బోధించుచున్నాడు.

16. యత్పరంబ్రహ్మ, సర్వాత్మా
విశ్వస్యాయతనం మహత్ ।
సూక్ష్మత్సూక్ష్మతరం నిత్యం
తత్త్వమేవ త్వమేవ తత్ ॥

యత్ = ఏది, పరంబ్రహ్మ = సర్వోత్కృష్టచైతన్యమో, సర్వాత్మా = విశ్వవ్యాపియో, ప్రతిజీవియందు ప్రకాశించు ఆత్మచైతన్యమో. విశ్వస్య మహద్ ఆయతనం = బ్రహ్మాండమునకు గొప్ప ఆశ్రయమో, ఉనికి, నిలయమో, సూక్ష్మత్ = సూక్ష్మమునకంటే, సూక్ష్మతరం = విశేషసూక్ష్మమో, ఆకాశమతిసూక్ష్మము. ఆకాశమునకన్న ఆత్మ సూక్ష్మతరమై, ఆకాశమునకు కూడ నిలయమై యున్నది. నిత్యం = శాశ్వతము. ఆది అంత్యములులేక, ఆది అంత్యములకు నిలయమై, అంటక, సాక్షివలె నున్నది. తత్ + త్వమ్ + ఏవ = అట్టి

సర్వోత్కృష్టచైతన్యము నీవు. సంశయము లేదు. త్వమ్ + ఏవ + తత్ = నిస్సందేహముగ నీవే అది. ఇచట “నీవు” అనగా, ఏమిటో విశేషించి తెలియవలెను. ఇది బోధక వాక్యము. గురువు శిష్యునికి బోధించుచున్నాడు. విచారమును అనేకవిధముల పరోక్షమున వివరించుచు, కడకు, అది పరోక్షమున, నీకు అన్యముగలేదు నీవే అది. అదే నీవు. రెండు ఒకటి, అద్వితీయము, అని గురువు బోధించుచున్నాడు. అది, నీవు, రెండు ఒకటి అని నిశ్చయించుటయందు, సర్వ విచారములు కూడి యున్నది. భ్రమలకు ఆస్పదమై యున్నది. ఈ “నీవు” అనబడునది, దృశ్యమగు దేహముకాదు, అందలి కర్మేంద్రియములుకావు. జ్ఞానేంద్రియములుకావు. మనసు కాదు. బుద్ధికాదు. కనబడని సూక్ష్మశరీరముకాదు. గోచరముకాని కారణశరీరముకాదు. జాగ్రత, స్వప్న, సుషుప్తులుకావు. సత్వ, రజస్, తమోగుణములుకావు. ఇన్ని కాకపోయినను, ఇన్నిటికి రూపనామక్రియలు కలిగించు సూక్ష్మచైతన్యమును సూచింపబడుచున్నది. ఇదివరకు ఆ చైతన్యము వర్ణించబడినది. ఆ చైతన్యమే నీ దేహోపాధి యందు ప్రకాశించుచున్నది. ఆ ప్రకాశమే నీవు.

గనుక, “అయమాత్మా బ్రహ్మ”మని బోధించుచున్నాడు.—

17. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యాది
ప్రపంచం యత్ప్రకాశతే ।

తద్భహ్మహమితి జ్ఞాత్వా

సర్వ బన్ధైః ప్రముచ్యతే ॥

జాగ్రత అనగా స్థూలదేహమున అభిమానము, దశేంద్రియ వ్యవహారములు, నేత్రస్థానము. వైఖరీవాక్కు, సత్త్వగుణ ప్రధానము, కలిగి, విశ్వుడను నామముతో, జీవుడుగ వ్యవహరించు పరమాత్మలీల.

స్వప్నమనగా. సూక్ష్మదేహాభిమానము కలిగి, మనోవ్యవహారము, కంఠస్థానము. మధ్యమవాక్కు, రజోగుణ ప్రధానముకలిగి, తైజసుడను పేరుతో, స్వప్నవ్యవహారములు సలుపు పరమాత్మలీల. సుషుప్తియనగా, కారణదేహాభిమానము, (అజ్ఞానము), వ్యవహారరహితము, హృదయస్థానము, పశ్యంతివాక్కు, (వ్యవహరించక చూచునది-సాక్షి), తమోగుణ ప్రధానము, ప్రాజ్ఞుడను పేరుతో నిద్రయందలి సుఖానుభవములు పొందు పరమాత్మ లీల.

పంచమహాభూతములు, వాటి పంచతన్మాత్రలు, పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, వీటి వ్యాపారములు, పంచేంద్రియవిషయములు, అన్నియు కలిసి, ప్రపంచమాయెను. ఈ ప్రపంచమున కంతయు, ఆత్మ చైతన్యమొసగుచున్నది. ప్రతిజీవియందు, ప్రతివస్తువునందు ప్రకాశించు చైతన్యము ఆత్మ. ఆ యాత్మయే నేను, “నేను” లేక ఇవి యొకటియు ప్రకాశించ జాలవు. ఆ ప్రకాశమును

బ్రహ్మ మనబడును, ఆ బ్రహ్మమే “నేను.” “నేనే” ఆ బ్రహ్మము. ఇతి. జ్ఞాత్వా = అని తెలిసినచో, సర్వబద్ధైః = అన్నివిధ బంధములు, పాశములు, ప్రముచ్యతే = ప్రక్షేపముచ్యతే = పూర్తిగ, నిశ్శేషముగ తొలగిపోవుచున్నవి.

ఇక, “ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ” మని బోధించుచున్నాడు.

18. త్రిషు ధామసు యద్భోగ్యం

భోక్తా భోగశ్చ యద్భవేత్ ।

తేభ్యో విలక్షణఃసాక్షీ

చిన్మాత్రోఽహం సదాశివః ॥

త్రిషు ధామసు = మూడు నిలయములందు, అనగా, శరీర త్రయములందు, స్థూల, సూక్ష్మ, కారణశరీరములందు ఎత్, ఏది, భోక్తా = అనుభవించు, కర్త యని, భోగ్యం = అనుభవించడమనుక్రియ యని, భోగః = అనుభవము అనుకర్మ యని, యద్ + భవేత్ = ఏవికలవో, మూడంశములకు, తేభ్యో + విలక్షణః = వీటికి వ్యతిరేక లక్షణములుగల, సాక్షీ = వాటియందు జోక్యము కలిగించుకొనక. మమ కారము పొందక, ఏదికలదో, తత్ = అది, ఆ, చిన్మాత్ర, చైతన్యము, అహం = “నేను.” ఆ ఎఱుకయే నేను. సదాశివః = నా స్వభావము ఎట్టిదనిన, నిత్యనిరంతర మంగళ కరము. ఆనందస్వరూప ఆత్మ-“నేను.” ఒక నాటకరంగ మున, సభ్యులువచ్చి ఆసీనులగుట, నటులు నాట్యమాడుట,

సభ ముగియగా, మిగులు నిర్జననాటకరంగమును కూడ ప్రకాశింపజేయుచు, వికారములు చెందని, దివ్యజ్యోతి వలె ఆత్మ సర్వసాక్షిగ నున్నాడు.

ఇక “అహంబ్రహ్మస్మి” అను మహావాక్యబోధ ప్రాంభ మగుచున్నది.

19. మయ్యేవ సకలం జాతం

మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ !

మయి సర్వం లయం యాతి

తద్బ్రహ్మైద్యయ మస్మ్యహమ్ ॥

మయ్యేవ = నాయందే. నా అధిష్ఠాన బలమువలన, సకలం + జాతం = సర్వము సృష్టిపొందుచున్నవి. జాగ్రత, స్వప్న, సుషుప్తులు నాయందు కలుగుచున్నవి. మయి సర్వం + ప్రతిష్ఠితం = అన్ని నాయందు నిలచి యుండును. మయి సర్వం లయం యాతి = నాయందు అన్నియు లీనమై పోవుచున్నవి. తత్ = అందువలన, బ్రహ్మ + అద్వయం + అస్మి + అహం = ఆ అద్వితీయ బ్రహ్మము నేనైయున్నాను. బ్రహ్మమునకు నాకు వ్యత్యాసములేదు.

20. అణోరణీయానహమేవ తద్వన్

మహానహంవిశ్వమహంవిచిత్రమ్ ।

పురాతనోఽహం పురుషోఽహమీశో

హిరణ్మయోఽహంశివరూపమస్మి ॥

అణోః=అణువులలో, సూక్ష్మములలో, ఆణీయాన్ =
 సూక్ష్మము, అహమేవ = “నేనే” తద్వత్ = అటులనే.
 మహానహం=గొప్పవాటిలో నేను గొప్ప. (కఠోపనిషత్
 I-2-20) అణోరణీయాన్మహతో మహీయాన్.—అని
 యున్నది.—విచిత్రమ్+విశ్వం+అహం=విచిత్రమగు విశ్వ
 మంతయు నేను. పురాతనోహం=నాకు పుట్టుక లేదు.
 క్రొత్తగ పుట్టిన వాడనుకాను. నిత్యుడను. గనుక పురా
 తనుడను నేను, పురుషోఽహం=ఈ శరీరమనబడు పురమును
 నిండి యున్నాను. ఈశః=నియమించువాడను. హిరణ్మయః
 + అహం = నేను తేజస్వరూపుడను. శివరూప మస్మి
 =మంగళస్వరూపుడను. మంగళకరుడను. ఆనందము నాలక్ష
 ణము. అమంగళమునకు, దుఃఖమునకు నా యందు ఆస్పదము
 లేదు.

21. అపాణి పాదోఽహమచింత్యశక్తిః

పశ్యామచక్షుః శ్రోణోమ్యకర్ణః ।

అహం విజానామి వివిక్తరూపో

న చాస్తి వేత్తా మమ చిత్సదాఽహమ్ ॥

ఈ విషయము కఠోపనిషత్తునందు “అశరీరం శరీరేషు,”
 అనియు, “ఆ సీనోదూరంప్రజతి, శయానో యాతి సర్వతః”
 అనియు, కేనోపనిషత్తునందు “శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం, మనసో
 మనో యద్” అని యుకలదు.

అహం = “నేను”, అపాణిపాదః = చేతులు, పాదములు లేని వాడను. అనగా, ఈ చేతులు, పాదములు, నేను కాదు. అచిన్త్యశక్తిః = అట్లుండియు విశేషశక్తి గలవాడను. నాశక్తి ఎట్లు వ్యవహరించునో నిర్ణయించ సాధ్యము కాదు. “బుద్ధిః గ్రాహ్యమతీంద్రియం,” ఎందుకనగా, అచక్షుః = కన్నలు లేకనే, పశ్యామి = చూడగలను. అకర్ణః = చెవులు లేకనే, శృణోమి = చక్కగ వినిగలుగుచున్నాను. (శ్రోత్రస్యశ్రోత్రం). అహం = నేను, వివిక్తరూపః = రూపము లేని వాడను, అయినను, విజానామి = చక్కగ తెలియగలను, (అశరీరం శరీరేషు), మమ = నన్ను, వేత్తా = తెలియువాడు, న + చ + అస్తి = మరి యెవడు లేడు. చిత్ + సదా + అహమ్ = నేను ఎల్లపుడు చైతన్యస్వరూపుడను. జ్ఞాన స్వరూపుడను. జ్ఞానమును జ్ఞానము తెలిసికొనగలదు గాని, ఇతరముల వలన వల్లపడదు.

ఆత్మకు అవయవములులేవు. కాని, ఆత్మశక్తివలన, అవయవములెల్ల పనిచేయుచున్నవి. ఇంద్రియములు లేవు. అతని అధిష్ఠానమువలన ఇంద్రియములు తెలియుచున్నవి. మనసులేదు. అతని చైతన్యము సోకుటవలన మనసు చింతించ గలుగుచున్నది. రూపములేదు. అన్ని రూపములలో ఆత్మ అస్తి, భాతి, ప్రియం, అను లక్షణములతో వెలయుచుండుట వలన, రూపములు కనబడుచున్నవి. అతడు జ్ఞాన స్వరూపుడు.

22. వేదైరనేకైరహమేవ వేద్యో
 వేదాంతకృద్వేదవిదేవ చాహమ్ ।
 న పుణ్య పాపే మమ నాస్తి నాశో
 న జన్మ దేహేంద్రియ బుద్ధిరస్తి ॥

గీతా XV—15. మున, ఈ మొదటి పాదము పూర్తిగ నున్నది.

వేదైరనేకైః = వేదముల నేకములు గలవు. నాలుగు వేదములే కావు. తెలియవలసిన ప్రతి విషయము వేద మనబడును. అవి అసంఖ్యాకములుగ నున్నవి. అన్ని యున్నను, వాటిని తెలియు తెలివి, అహ మేవ = నేనే, వేద తెలివిలేదు. వేదాంతకృత్ = వేదాంతములు, అనగా ఉపనిషత్తుల నేకములు గలవు. వాటిని అనేక ఋషులు బోధించి యుండినను, ఆ ఋషుల రూపమున బోధించినది, ప్రకటించినది “నేను”. వేదవిత్ = ఋషులమూలమున, వేదములను, వేదాంతములను, కూడ గ్రహించి, తెలిసినది కూడ, శిష్యుల రూపమునందుండిన నా తెలివితే. అట్లు తెలియు తెలివితే నేను. ప+పుణ్యపాపే = పుణ్యపాపములవలన, మమ+న+అస్తి+నాశః = నాకు నాశములేదు. నేను కార్యములు చేయువాడను కాను. వాటి వలని పుణ్యపాపములు నాకులేవు. న+జన్మ+దేహ ఇంద్రియ+బుద్ధిః+అస్తి = నాకు జన్మములేదు, జన్మము కలుగుటకు దేహము

లేదు, దేహములేదు గనుక, నాకు ఇంద్రియములు లేవు, మనసు లేదు, బుద్ధిలేదు, నేను సాక్షిని, చిన్నాత్ముడను.

23. న భూమి రాపో న చ వహ్ని రస్తి
న చానిలో మేఁస్తి న చాంబరం చ !

మే=నాకు నాది యనబడు, భూమి+న=భూమిలేదు, నచ
ఆపః=నీరు కూడలేదు. న చ వహ్ని అస్తి=అగ్నికూడలేదు.
న చ అనిలః=వాయువు కూడలేదు. న చ అంబరం=ఆకా
శము కూడలేదు. ఈ పంచ మహాభూతములగు, అకాశము,
వాయువు, అగ్ని, జలం, పృథ్వీ, నేనుకాను. అవి నావికాపు
లయినను, నేను లేక ఇవి యుండజాలవు.

24. ఏవం విదిత్వాపరమాత్మరూపం
గుహశయం నిష్కళమద్వితీయమ్ !
సమస్తసాక్షిం సదసద్విహీనం
ప్రయాతి శుద్ధం పరమాత్మ సూపమ్ ||
ఇతి ప్రథమః ఖణ్డః ||.

గీతయందు XV-19— “యోమామేనమ సంమూఢో
జానాతి పురుషోత్తమమ్” అని యున్నది. పరమాత్మ
రూపం=పరబ్రహ్మము, ఆత్మ స్వరూపము, ఏవం విదిత్వా=
ఈరీతి తెలిసి, ఎట్లనగా, సంక్షేపముగ మరల బోధించు
చున్నాడు. గుహశయం=హృదయగుహయందుండు వాడని,
 (“సర్వస్య చాహం హృది సంనివిష్ఠః” గీతా XV-15.)

(హృదయకుహర మధ్యేకేవలం బ్రహ్మమాత్రం)-నిష్కళం =
 కళంకములు సోకనివాడు, అద్వితీయం = అనన్యస్వరూపుడు,
 తనకు తానే పోలిక, ఇతరములేదు. సమస్తసాక్షిం = చరా
 చరజగత్తుకు సాక్షి, జాగ్రత్సప్నసుషుప్తులకు సాక్షి, శరీర
 త్రయములకు సాక్షి, గుణత్రయములకు సాక్షి, సదసద్వి
 హింసం = సత్తు, అసత్తు అను భేదవిభేదములకు అతీతము.
 శుద్ధం = నిర్మలుడు, శుద్ధసత్వప్రధాన గుణముగలవాడు. అట్టి
 వానిని తెలియుట నలన, ప్రయాతి పరమాత్మరూపమ్ = ఆ
 పరమాత్మయే తానగుచున్నాడు. పరమాత్మరూపము తాను
 పొందుచున్నాడు.

అని ప్రథమ భాగము, సమాస్తము.

యః శతరుద్రీయమధీతే

సోఽగ్నిః పూతోభవతి,

సురాపానా త్పూతోభవతి,

బ్రహ్మహత్యా త్పూతోభవతి,

కృత్యాఽకృత్యా త్పూతోభవతి,

తస్మాదవిముక్తమాశ్రితోభవతి ।

అత్యాశ్రమీ సర్వదా సకృద్వాజపేత్ ॥

యః = ఎవడు, శతరుద్రీయమధీతే = యజుర్వేదమునగల
 శతరుద్రీయమనబడు పరమాత్మస్తుతి కలదో దానికి తుల్యమగు
 ఈ ఉపనిషత్తును అధ్యయనము చేయుచున్నాడో, సః =

అతడు, అగ్ని పూతోభవతి = యుజ్ఞములు చేసినంతటి పునీతుడగుచున్నాడు. సురా పానాత్పూతోభవతి = యాగములు చేసియు, సోమపానము చేసిన దోషమునుండి పునీతుడగుచున్నాడు. బ్రహ్మహత్యాత్పూతోభవతి, = బ్రహ్మహత్య = అనగా, ఆత్మజ్ఞానము పొందక, తన స్వస్వరూపము విచారించక. (ఆత్మనం హి న స్తి అజ్ఞానముననే దేహమును దుర్వినియోగపరచి నశింపజేయుచున్నాడో అట్టివాడు ఆత్మహత్యచేసినవాడగును. బ్రహ్మహత్యచేసిన వాడగును. ఆ దోషము ఇందువలన తొలగుచున్నది. ఆత్మజ్ఞానము కలుగుచున్నది. కృత్యాకృత్యాత్పూతోభవతి = చేసిన కృత్యములవలన కలుగు దోషము, చేయక వదలిన కార్యములవలన లోపములు, తొలగుచున్నవి. — అనగా, స్వస్వరూపజ్ఞానము పొందిన, ఆత్మజ్ఞానము పొందిన, జ్ఞానికి, కృత్యములు లేవు. అకృత్యములు లేవు అన్నిటికి అతడు సాక్షి. పామరుల కన్వయించుధర్మనిబంధనలు అతనికి ఆమోదించవు. వాటి వలన అతడు పతితుడగుట లేదు. పావనుడగుట లేదు. తస్మాత్ = గమక, అవిముక్త మాశ్రితో భవతి — అవి ముక్తం, = బంధముక్తులు రెండుయులేని, మహేశ్వరుని, పరమాత్మను, ఆశ్రితోభవతి = పొందినవాడగుచున్నాడు. అత్యాశ్రమీ (భూత్వా) = ఆశ్రమచతుష్టయములను అతిక్రమించి, బ్రహ్మచారి యని, గృహస్థుడని, వానప్రస్థుడని, సన్యాసియని, నాకు తగునో, తగదో యని, అనుమానించక, సర్వసంశయరహితుడై (తురీయాతీత

స్థానము వహించి) సర్వదా=ఎల్లప్పుడు, (అధవా=లేని పక్షమున). సకృద్వా=ఒకొకప్పుడుగాని, జపేత్=పునశ్చరణము చేయుచుండవలెను. మరల మరల జపించుచుండవలెను. విచారించుచుండవలెను.

అనేనజ్ఞానమాప్నోతి,
సంసారార్థవనాశనమ్ ।
తస్మాదేవంవిదిత్వైనం
కైవల్యంపదమశ్నుతే ।
కైవల్యం పదమశ్నుత ఇతి ॥

ఇత్యధర్వ వే దీయాకైవల్యోపనిషత్ సమాప్తా॥
అనేన=ఈ రీతి పరి శ్రమజేయుటవలన, నిరంతర స్మరణ వలన, జ్ఞానమాప్నోతి,=జ్ఞానము కలుగును. అజ్ఞానము తొలగును. జీవభావము వీడును. మరణ భీతిపోవును. జ్ఞానము క్రొత్తగా వచ్చునదికాదు. అజ్ఞానము, ఆవరణము తొలగిన, మేఘములు తొలగినపుడు సూర్యుడు ప్రకాశించునట్లు, జ్ఞానము ప్రకాశించును. సంసారార్థవనాశనమ్=ఆత్మజ్ఞానములేక పోవుటవలన, సంసారము కలిగెను. బంధ హేతువాయెను. ఆత్మజ్ఞానమువలన, భవబంధములు తొలగుచున్నవి. మరల జన్మము కలుగునను భీతి తొలుగును. జన్మము వలన సంసారము కలుగును. జన్మ నాశము వలన సంసారనాశము కలుగును. తస్మాద్=అందువలన, ఏవం=

ఈరీతి, ఏనం=ఈ ఆత్మను, విదిత్వా=అనుభవసిద్ధముగ నెఱి
గుటవలన, కైవల్యం=కేవలం, ఏకమేవాద్వితీయం, బ్రహ్మ
మును, పదమశ్నుతే=ఉత్తమపదవిని, శాంతం, శివం,
సుందరం, అను పదవిని, సత్తు, చిత్తు, ఆనందము, అను
పదవిని, పొందుచున్నారు. బ్రహ్మమే వారిగుచున్నారు.

కైవల్య పదవి పొందుచున్నారు.

ఓం. తత్ సత్ !!!

ఓం సహనావతతు, సహనాభునక్తు, సహావీర్యం కరవావహై,
తేజస్వినా వధీతమస్తు మా విద్విషావహై ॥

ఓం శాంతిః! శాంతిః!! శాంతిః!!!